

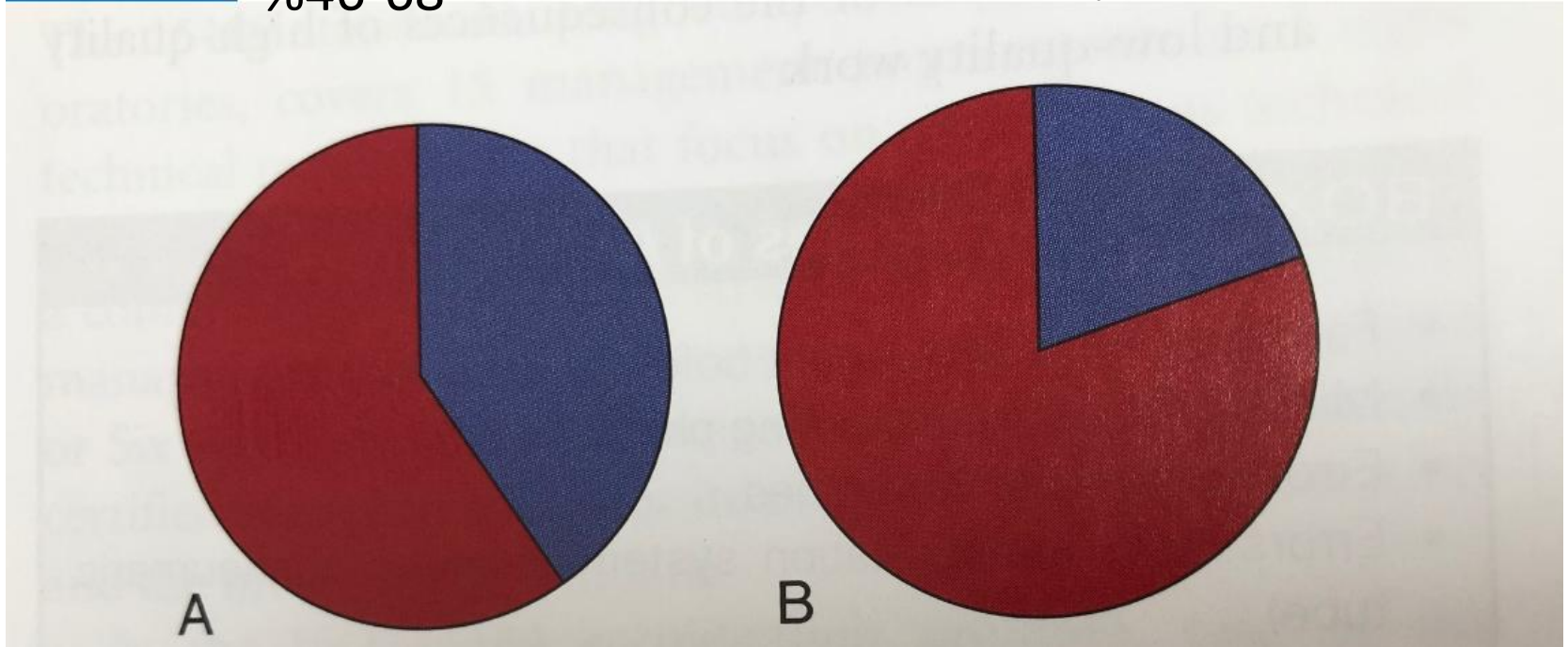
Laboratuvarda Kalitenin Sağlanması

- Analitik olmayan faktörlerin değerlendirilmesi
- Kalite Kontrol alışmaları
- Eęitim

Testlerde Yapılan Hatalar

Pre Analitik Hatalar
%46-68

Post Analitik Hatalar
%18,5-47

Kalite Üzerinde Etkili Faktörler

- Yetkilinin Denetimi
- İşlemlerin yazılı olduğu dökümanlar
- Örneklerin Alınması/saklanması/transferi
- Sonuçların Raporlanması
- Reaktifler, Kalibrasyon ve standartlar
- Kontroller
- Cihazlar ve kullanılan aletler
- Personel
- Fiziksel koşullar
- Laboratuvar Güvenliği

Kaliteyi Saęlamak için Alınacak Tedbirler

- **Pre-analitik faz (ölçüm öncesi)**
  - Doğru istem
  - Hasta bilgilerinin doğruluğu
  - Kan kültüründe bulaş olmasının önlenmesi
- **Test Sistemi /Pre-analitik (ölçüm Öncesi)**
  - Örneğin alınması hakkında yeterli/doğru bilgi
- **Analitik Faz (ölçüm süreci)**
  - Testlerin doğru çalışılması
  - Yatak başı ölçümlerin güvenilirliğinin sağlanması
  - Birbiriyle ilişkili farklı testlerin sonuçları arasında uyum olması
- **Post-Analitik Faz (Ölçüm sonrası)**
- Kritik Değerlerin raporlanması
- Testin zamanında raporlanması
- Klinisyenin memnuniyeti
- Geri bildirimler (şikayet , memnuniyet gibi)

Hata Örnekleri

- **Pre Analitik Faz**

- Yanlış kişiden örnek alınması
- Yanlış zamanda örnek alınması
- Yanlış tübe/kaba örnek alınması
- Yanlış etiketleme
- Örneğin yanlış hazırlanması (santrifüj, yıkama,...)

- **Analitik Faz**

- Cihazdan gelen uyarıları görmezden gelmek
- Kontrol örnek sonuçlarını beklenen limitlerin dışında olması
- Hatalı test uygulanması

- **Post Analitik Faz**

- Sonuçların sözel olarak bildirilmesi
- Laboratuvar işletim sisteminde hatalı veri aktarımı olması
- Referans değerlerinin belirsiz olması ya da hatalı bildirilmiş olması

Analitik Faktörler

- Ortam koşullarının takibi
- Kullanılan Cihazlar
  - Periyodik bakım ve kalibrasyon, kontrollerin yapılması
  - Cihazlardaki sorunların düzenli takibi/kayıtların tutulması (her cihazın bir kartı olmalı)
- Reaktiflerin doğru hazırlanması/saklanması , kontrol edilmeleri [doğru etiketleme [adı, ÜT,SKT, hazırlayan]
- Cihazların ve yöntemin performansının değerlendirilmesi
  - İç kalite kontrol örnekleri
  - Dış Kalite kontrol örnekleri
- Çalışanların Performansının değerlendirilmesi (belli aralıklarla)
- .....

Analitik Olmayan Faktörler

- Eğitimli/deneyimli personel için periyodik eğitimler
- Laboratuvar çalışma kurallarının/koşullarının tanımlanmış olması
- **Tüm işlemler için çalışma kılavuzları (SOP)**
- Örnek toplama/saklama/transportunun/hazırlama işlemlerinin (ör Santrijüj hızı) usulüne uygun yapılması
- Cihazların periyodik bakımlarının/kontrolünün sağlanması
  - test için kullanılan cihazlar yanı sıra soğutucular, santrifüjler, tartılar, pipetler,.....
- Güvenilir yöntemlerin seçilmesi ve yöntemin doğru kullanılıyor olması (mutasyona uğramamış olsun)
- Kalite kontrolü ile ilgili yapılacak işlemlerin tanımlanmış olması, bunlara uyulması
- Sonuçların doğru olarak raporlanmasının sağlanması

Laboratuvar İşlemleri Kılavuzu

- En azından Şunlar Bulunmalıdır
  - Deneyin adı
  - Çalışma prensibi , hangi amaçlarla yapıldığı
  - Örneğin nasıl alınacağı ve işleneceği hakkındaki detayların dökümü
  - Kalite kontrolü için yapılan işlemler
  - Kullanılan Reaktif, malzeme ve cihazlar
  - Deneyin yapılması ile ilgili detayların dökümü
  - Referans değerler
  - Potansiyel Hata kaynakları
  - Testin çalışılması ya da raporlanmasını engelleyecek durumlar

Kalite Kontrolü

- Hasta Örnekleri yanı sıra Kontrol örnekleri kullanmanın yararları
  - Cihazların ve reaktiflerin performansı hk bilgi verir
  - Doğru ölçüm yapıldığından emin olunmasını sağlar
  - Hataların düşük ya da yüksek ölçülen örneklerde mi daha sık olduğunu anlamamızı sağlar
  - Sistemli olarak hatalı (düşük ya da yüksek) ölçüm yapıldığının farkına varılmasını sağlar

- Bu amaçla
- Her gün en azından 1 kere 2-3 farklı düzeyde sonuç beklenen kontrol materyali ile ölçüm yapıp kayıt altına alınmalı (otoanalizörler için 8 saatte bir tekrarlanması önerilir)
- Bu sonuçlar her gün toplu olarak değerlendirilmelidir

Kontrol Materyalleri

- Ölçüm yapılan örnek ile aynı özellikleri taşıyan ve içindeki test edilen analit miktarı bilinen örneklerdir
- Liyofilize ya da sıvı olabilirler
  - Doğru Hazırlanmaları (Kapaktaki bulaş, köpürtme,...)
  - Miyadına dikkat edilmesi önemlidir
- Örneklerin çalışıldığı gibi çalışılmalıdır
- İki seviyedeki kontroller(normal/düşük ve yüksek) günde enaz 1 defa , otoanalizörlerde ise 8 saate bir kez çalışılmalıdır

Kantitatif Verilerin Analizi (Kalite Kontrolü)

TERİMLER

- Accuracy (Doğruluk)
- Presizyon (Tutarlılık)
- Kalibrasyon
- Kontrol
- Standart

Doğruluk (Accuracy)

- Test Sonucunun Olması gereken gerçek değere ne kadar yakın olduğunun gostergesidir

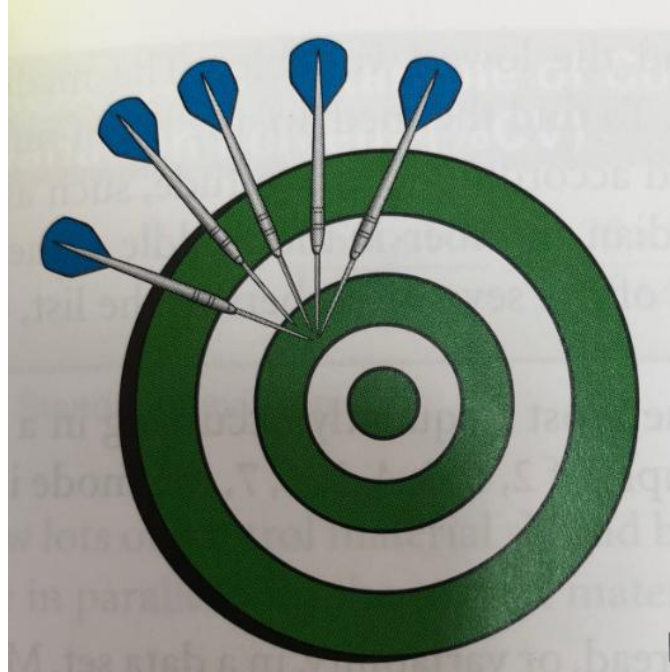

Doğruluk(Accuracy)

- Hemoglobin ölçümünde referans bir standart için bekelenen değer 15.0 g/dL
    - Yöntem A: 14,2 g/dL (fark :0,8)
    - Yöntem B: 15,5 g/dL (fark: 0,5)
- Hangisi daha doğru bir yöntem ??

Tutarlılık (Presizyon)

- Aynı materyali birkaç kez ölçtüğünüzde bulduğunuz değerlerin birbirine ne kadar yakın olduğunun göstergesidir

Presizyon (tutarlılık)

Aynı materyal test edildiğinde sonuçlar arasında sapma olup olmadığını, sonuçların birbirine ne kadar yakın olduğunu gösterir

Örneğin Eritrosit sayımı yapılan bir cihazdaki ölçümler (milyon/mikrolitre)

Cihaz 1

- 4.1
- 4.1
- 4.4
- 4.3
- 4.2

Cihaz 2

- 5.4
- 6.2
- 4.2
- 5.3
- 6.2

Hangisinin Presizyonu daha iyi?

- Presizyon (Tutarlılık) ile Accuracy (Doğruluk)

Aynı şey midir?

- Presizyon İçin: Düşük, normal, yüksek sınırlarda olduğu bilinen 3-5 örnekte 10-20 kez aynı ölçüm yapılır.
- Standart sapma ve varyasyon katsayısı (CV) hesaplanır.

Accuracy & Precision

Accurate
but , not precise

Precise
but , not accurate

Accurate
and **Precise**

Kalibrasyon:

- Bir Cihazla Yapılan Ölçümlerin bilinen sabit değerler ile karşılaştırılması/ayarlanması işlemi:
- ÖR: Bir PH metre ile elektrod, PH: 7 olan bir **referans solusyonuna** daldırılır skaladan değere bakılır ve gerekirse düğmesi ile ayarlanarak skalanın 7 yi göstermesi sağlanır

Kontrol

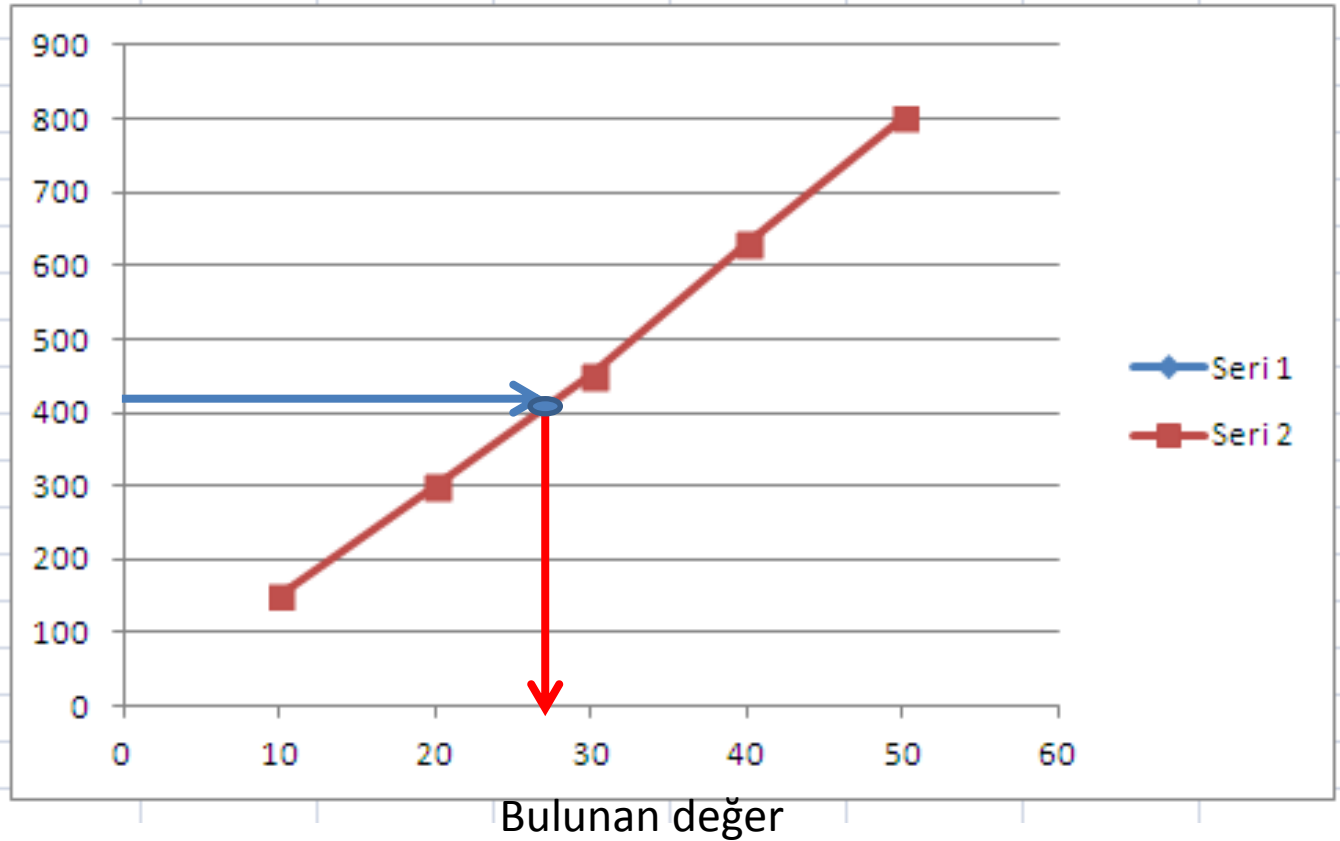
- İnsan kan veya plazmasına benzer olan bir örnek kullanılarak aynen hasta örneği gibi, hasta örnekleri ile birlikte çalışılır ,
- Kontrol materyalinde beklenen değerler önceden bilinmektedir Bu değerler normal ya da anormal olabilirler.
  - Normol kontrol
  - Anormal Kontrol
    - Yüksek
    - Düşük
- Örnek: Hastanın Protrombin zamanı 32 sn olsun.
Normal kontrol için beklenen değer 11,5-12,5sn ; bulunan değer 13 sn olsun:
Kontrol sonucu buysa hastanın sonucu hekime raporlanabilir mi?

Standart

- İçeriđi iyi bilinen saf bir maddedir.
- Kontrolden en önemli farkı, test edilme Őekli ve elde ediliŐ yöntemidir
- Bir test sonucunu hesaplamak için kullanılan Kalibrasyon eğrilerini çizebilmek için gerekli noktaların belirlenmesinde kullanılır

Kalibrasyon Eğrisi

standart	Okuma değeri
10	150
20	300
30	450
40	630
50	800

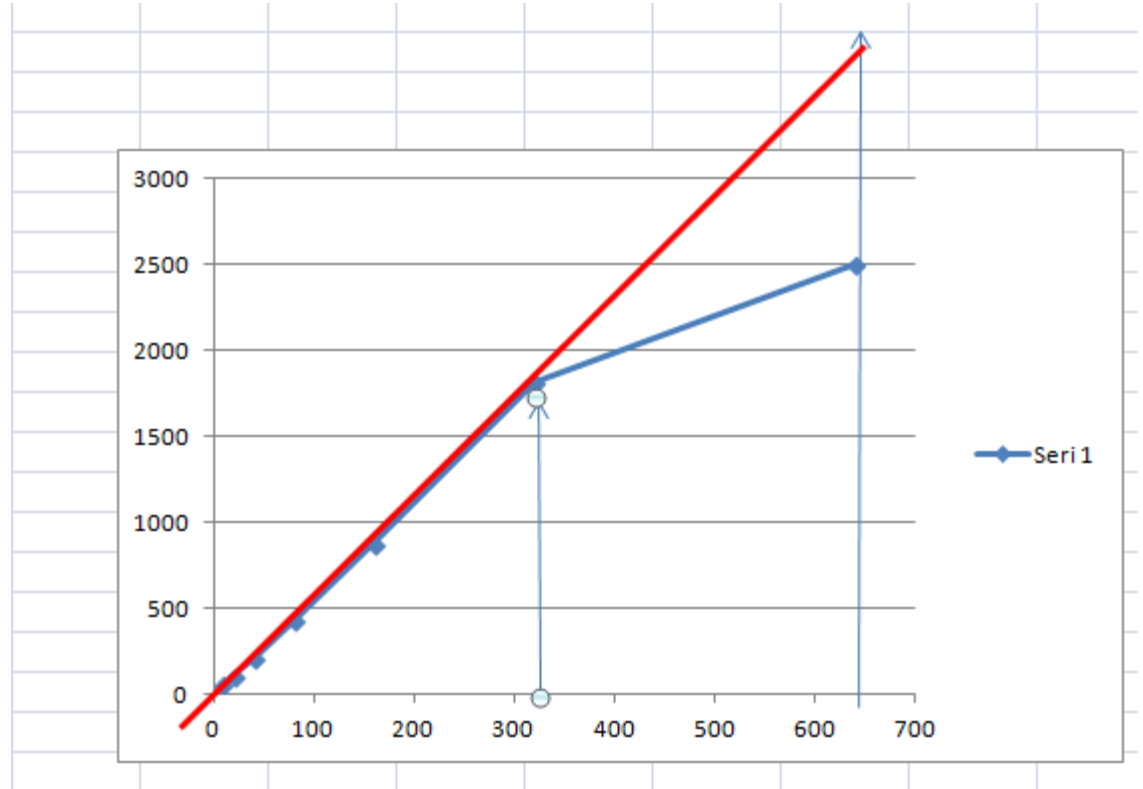

Testin Doğrusal Olduğu Aralık

- **Doğrusal olduğu aralığı belirlemek** : Seyreltmelerin test sonucunu nasıl etkilediği test edilir.
- Örneğin 5 kere sulandırdığım bir örnekte sonucun beşte birine düşmesini beklerim. Yüksek olduğu bilinen bir örnek bir seri seyreltmeye tabi tutulur (ör : $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{16}$ .....) ve beklenen sonuçlar ile bulunan sonuçlar bir grafik üzerinde değerlendirilir.
- Bu değerlendirmede elde edilen grafiğin doğrusal olması testin o sınırlarda doğrusal olduğunun kanıtıdır. Grafikte bozulmaların olması düşük veya yüksek değerlerde ölçüm duyarlılığının bozulmakta olduğunu göstermektedir.

Örnek değeri mg/dL   Optik Dansite

10	65
20	112
40	215
80	435
160	880
320	1820
640	2500

Doğrusallık 320 mg/dL de bozuluyor; 320 den yüksek değerlerde hata yapmamak için örnek sulandırılıp test tekrarlanmalıdır

- **Yeni kullanılacak bir yöntemde Doğruluğu göstermek için :**

- Değeri bilinen kontrollerin (kit/cihaz üreticisinden farklı bir firmanın ürettiği) kullanılması yanı sıra

- Doğruluğundan emin olduğumuz “referans” bir yöntemle ve yeni denenecek olan yöntemle en az 100er örnek çalışılarak (2 günde, 50şer gibi)

Test edilebilir , bu örnekler arasına lipemik, hiperbilürinemisi olan testlerin de koyulması önerilir.

Bulunan değerler t test kullanılarak karşılaştırılır, ya da bir grafik üzerinde değerlerin üst üste gelip gelmedikleri değerlendirilir.

Cihazlarda **Taşınma**nın kontrolü

- Ölçümün bir önceki örnekten ne kadar etkilendiğini göstermektedir.
- Bu amaçla değerinin yüksek olduğu bilinen bir örnek 3 kez ardı ardına çalışılır (**y1,y2,y3**) ve bunu takiben değerinin düşük olduğu bilinen bir örnekte ölçüm (**d1,d2,d3**) yapılır
- % taşınma= **d1-d3** / **y3-d3** x 100 olarak bulunur

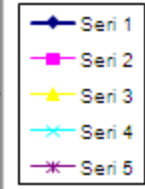
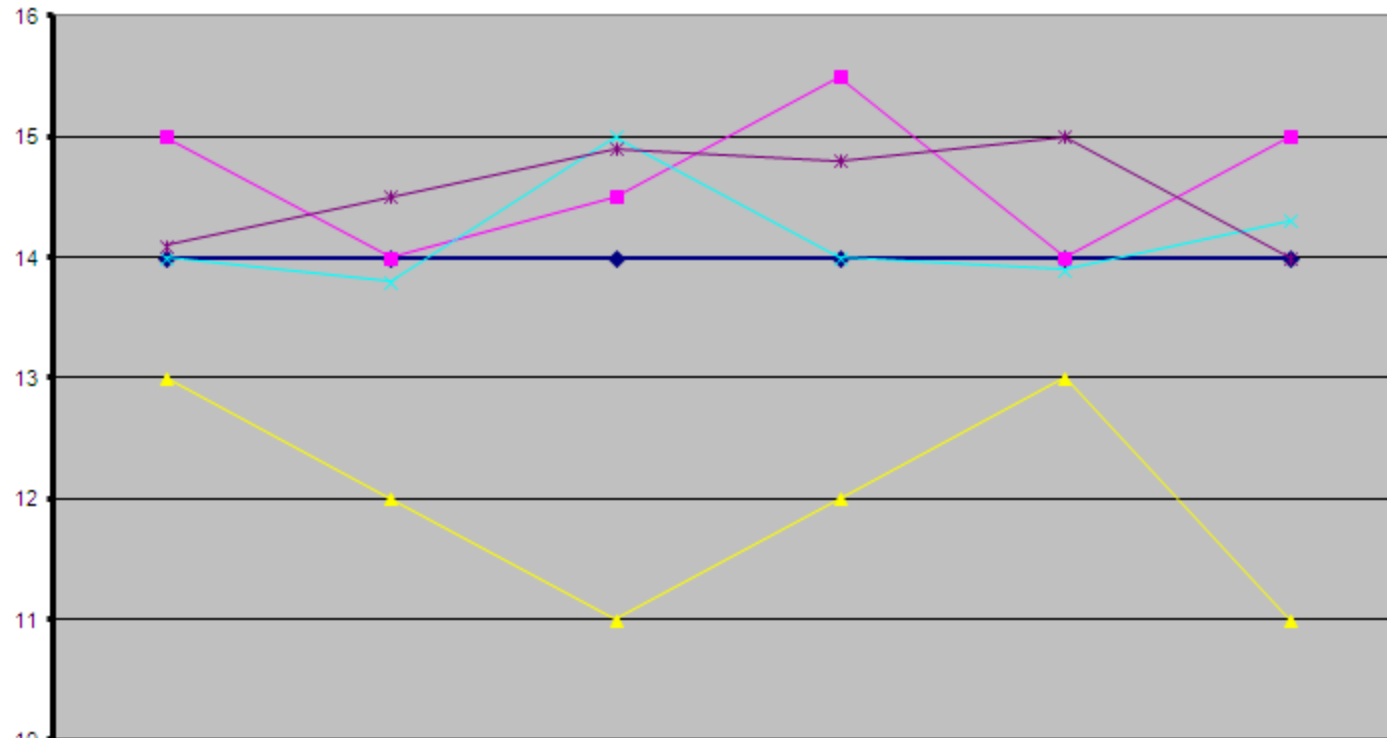
↑
Taşınmadan etkilenen

↑
Taşınmadan etkilenmeyen

↑

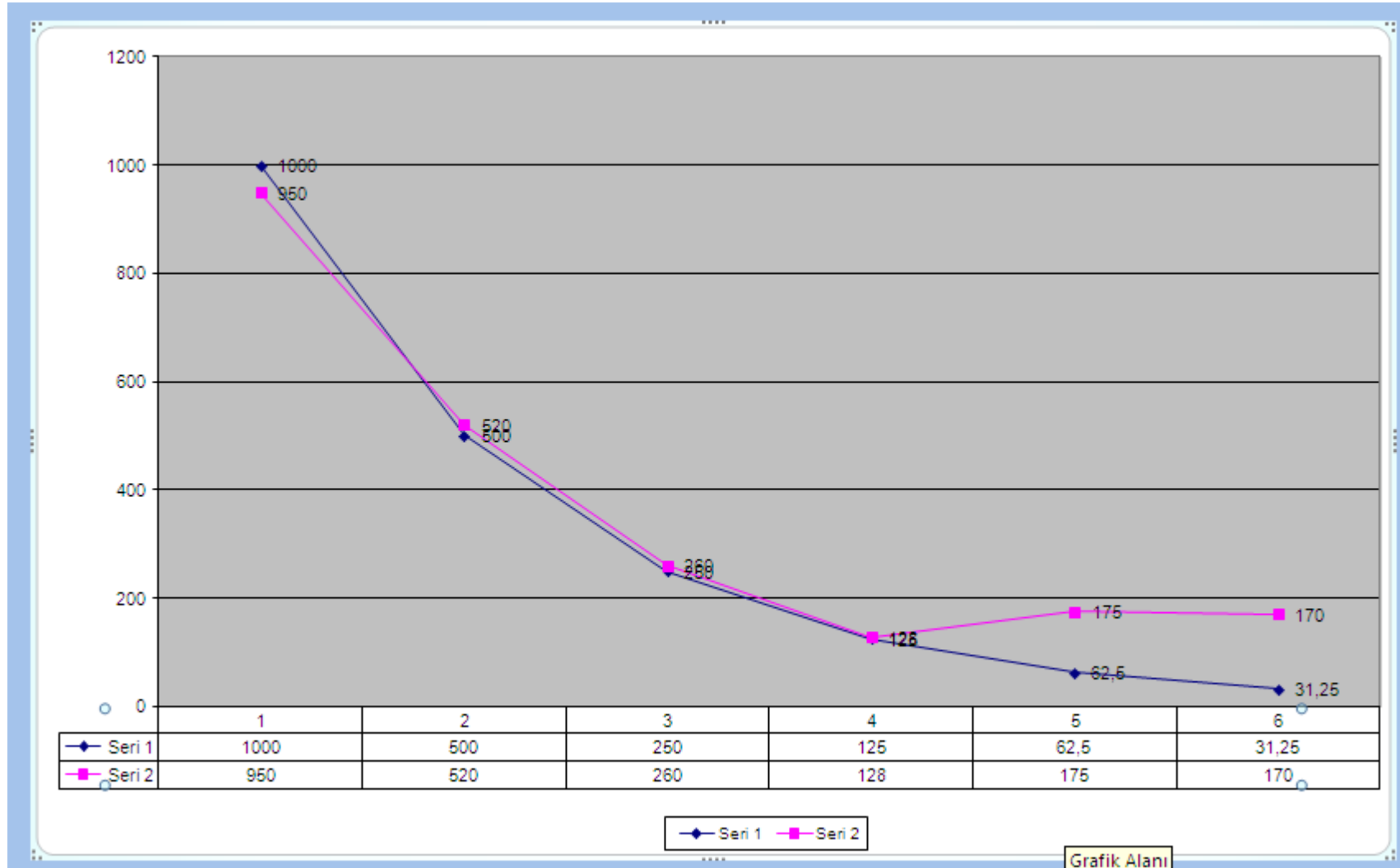
BEKLENEN

14	15	13	14	14,1
14	14	12	13,8	14,5
14	14,5	11	15	14,9
14	15,5	12	14	14,8
14	14	13	13,9	15
14	15	11	14,3	14
SD	0,60553	0,894427	0,44121	0,423084
Ortalama	14,66667	12	14,16667	14,55
Ortanca	14,75	12	14	14,65

	1	2	3	4	5	6
◆ Seri 1	14	14	14	14	14	14
■ Seri 2	15	14	14,5	15,5	14	15
▲ Seri 3	13	12	11	12	13	11
× Seri 4	14	13,8	15	14	13,9	14,3
* Seri 5	14,1	14,5	14,9	14,8	15	14

Linearite (Doğrusallık) Nerede bozuldu ?

Sensitivite (Hassasiyet)

- Doğru olarak ölçülebilen en düşük değer ile ilişkilidir
- $\text{Sensitivite\%} = \frac{\text{Gerçek pozitif}}{\text{Gerçek pozitif} + \text{Yalancı negatif}} \times 100$

Spesifisite (Özgün Olma)

- Hasta olamayan kişilerde test sonucunun negatif bulunması ile ilişkilidir (Sadece hastalar pozitif olmalı)
- Spesifisite= $\frac{\text{Gerçek negatif}}{\text{Yalancı pozitif} + \text{Gerçek Negatif}} \times 100$

Kullanılan Bazı İstatistiksel Terimler

ORTALAMA

Tüm test sonuçları toplanıp test sayısına bölünür

ÖR : 45, 48, 35, 39, 51, 42, 45, 39, 45, 44, 45

Toplam:478

Ölçüm sayısı : 11

Ortalama= 43,45

ORTANCA

=MEDYAN

- Ölçüm değerleri küçükten büyüğe sıralandığında ortada kalan değerdir;

ortada 2 sayı kalırsa bu iki sayının ortalaması alınır

35,39, 39, 42, 44, **45**, 45, 45, 45, 48, 51

MOD

Bir dizide en çok tekrarlanan değerdir

- 35,
- 39, 39,
- 42,
- 44,
- 45, 45, 45, 45,
- 48,
- 51

ARALIK (ölçüm)

- Aynı materyal için yapılan ölçümde bulunan en düşük ve en yüksek değerler arasındaki fark
- 35,39, 39, 42, 44, 45, 45, 45, 45, 48, 51

STANDART SAPMA

- Standart Sapma:

$$\text{Varyans } (s^2) = \sum (x - \bar{x})^2 \quad \leftarrow \text{Ortalama}$$

$$\text{Standart sapma : } \sqrt{s^2}$$

Σ : Toplam,

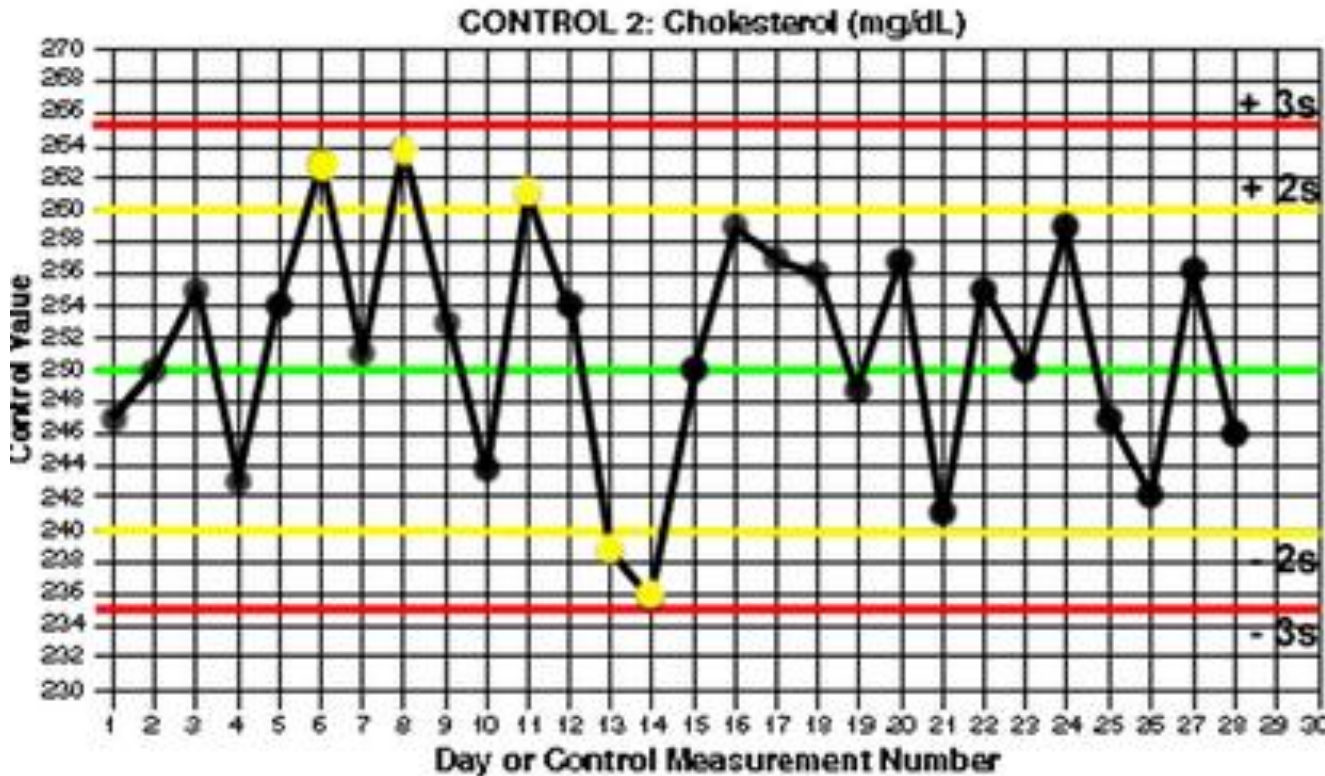
Her ölçümün ortalamadan farkı bulunur, bu farklar toplanıp, karekökü alınırsa standart sapma bulunur

35,39, 39, 42, 44, 45, 45, 45, 45, 48, 51 için

Ortalama : 43,45455   SD:4,48026

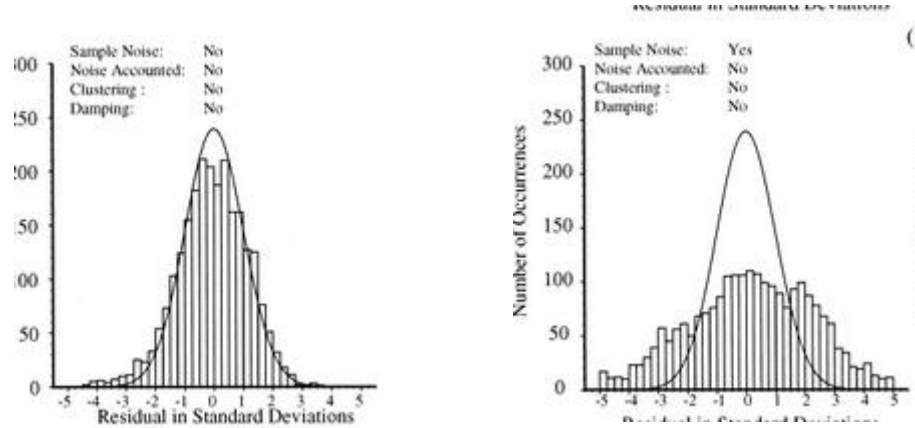
Levy-Jennings Kartları

- Aynı kontrol materyali ile belli bir zaman diliminde (ör 1 ay) yapılan tüm çalışmaların sonuçlarının grafige aktarılması ile elde edilir

VARYASYON KATSAYISI (CV)

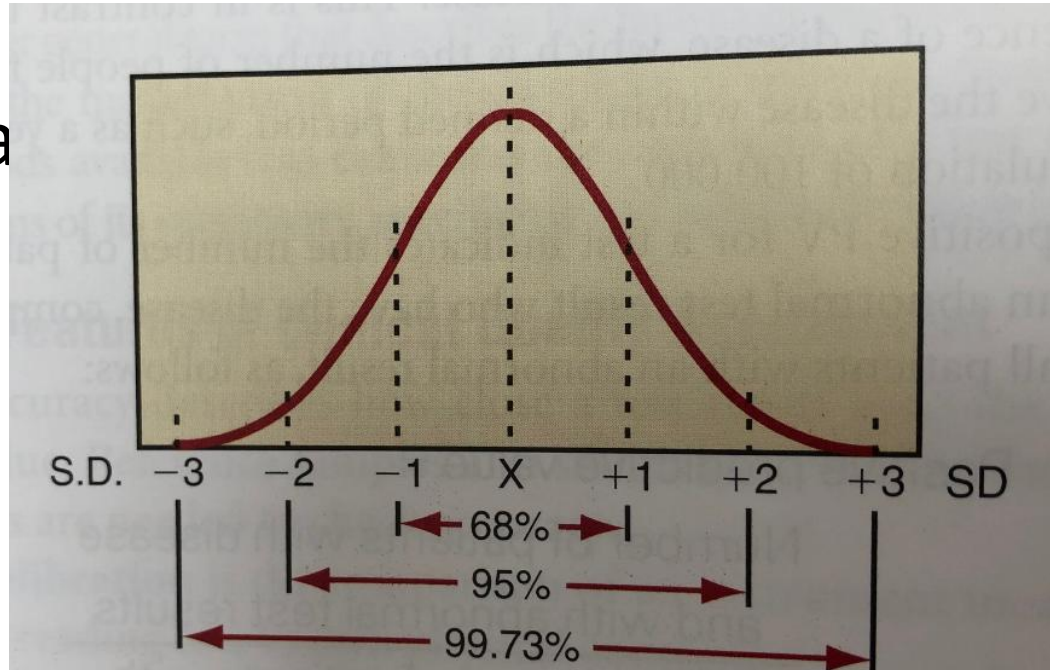
- Varyasyon katsayısı (CV):
- Test verilerinin iki farklı grupta ortalamadan sapma eğiliminin karşılaştırılabilmesini sağlar
Standart Sapma(SD) / Ortalama(X) x 100 %

Hangi grafikte CV değeri daha yüksektir ?

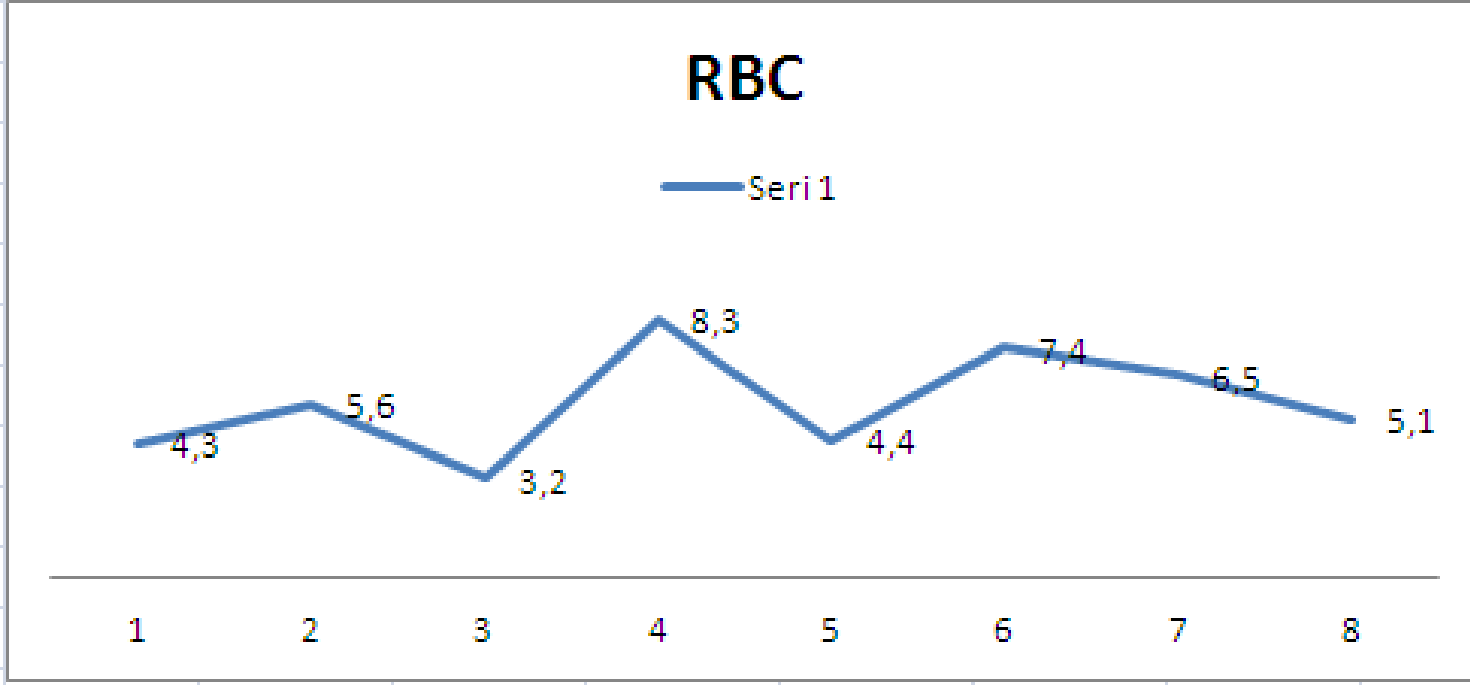
Güven Aralığı

- Tespit edilen Referans değerler, ortalama $\pm 2SD$ olarak ifade edildiğinde ve Ölçülen test sayılarının % 95i Ortalamanın sağında ve solunda eşit olarak dağıldığında en alt ve en

Aralığı

4,3
5,6
3,2
8,3
4,4
7,4
6,5
5,1

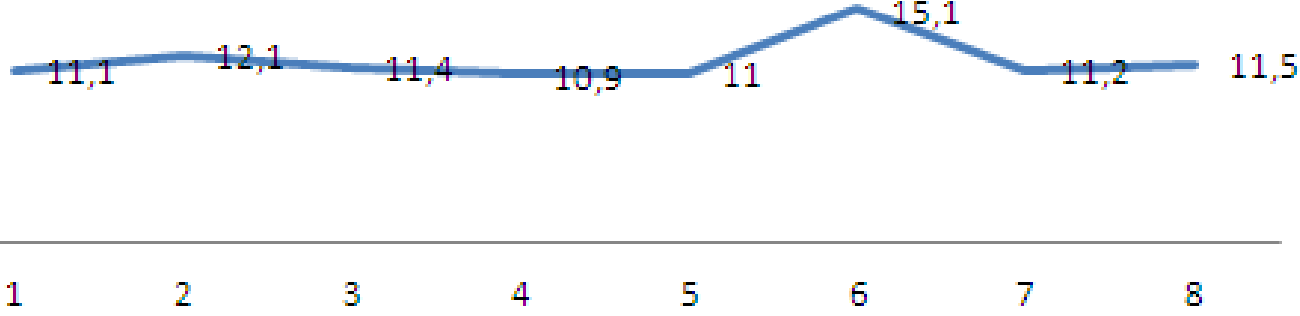
Ortalama değer?

Sonuç yorum?

Öneri?

WBC

Seri 1

11,1

12,1

11,4

10,9

11

15,1

11,2

11,5

Ortalama değer?

Sonuç yorum?

öneri